

VM4K: AZ ELSŐ SZÁZ ÉV – KONFERENCIA BESZÁMOLÓ (2020. SZEPTEMBER 4-5.)

Wágner Tamás Zoltán¹

A címben jelzett rendezvény szervezője a Vajdasági Magyar Képző-, Kutató- és Kulturális Központ (rövidítve: VM4K) volt, amely a Szekeres László Alapítvány része, de önálló szervezeti egységként működik, és célja a vajdasági magyar közösség erősítése. Ennek értelmében az intézmény feladatának tekinti, hogy a helyi magyar szakmai közélet aktív alakítója legyen, a szélesebb nyilvánosság elérésével.

A fentiek jegyében került sor 2020. szeptember 4-5-én **Az első 100 év** címmel egy online kisebbségi kerekasztal-beszélgetésre, amelynek tárgya – különböző aspektusokból – a kisebbségbe került vajdasági magyarság első évszázadának az értelmező bemutatása volt. Ennek érdekében a szervezők 6 szekcióba (Történelem I-II., Gazdaság, Politikatörténet, Identitás, Szociológia) osztották az előadókat, ahol az előadásokat követően lehetőség nyílt a résztvevők között a tudományos eszmecserére is. A kerekasztal-beszélgetés rangját tovább emelte, hogy a tudományos életben elismert szakértők is bekapcsolódtak a rendezvénybe. Így többek között előadást tartott Dr. Tóth Norbert nemzetközi jogász, Dr. Ördögh Tibor Balkán-szakértő, valamint Dr. Kántor Zoltán, a Nemzetpolitikai Kutatóintézet igazgatója is. Az előadások témái változatosak voltak: lényeges információkat lehetett megismerni például a katolikus egyház két világháború közötti helyzetéről, a vajdasági magyar autonómiakonceptiókról és azok megvalósíthatósági esélyeiről, vagy éppen a magyar kisebbség politikai képviseletének alakulásáról 1990 és 2020 között.

Az első napi előadók közül érdemes kiemelni **Dr. Mészáros Zoltánt**, a Szabadkai Történelmi Levéltár levéltárosát, aki *A magyarság a titoižmusban és a Tito után is Tito korszakban (1944–1989)* címmel tartott

¹ Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudomány Doktori Iskolájának doktorandusz hallgatója, valamint a Kisebbségi Jogvédő Intézet jogásza. Kutatási területei többek között a multinacionális vállalatok adóelkerülési gyakorlatjai, valamint az uniós jog és kisebbségvédelem kapcsolódási pontjai. E-mail címe: wagnertomi@freemail.hu.

A szerző további munkásságát lásd a Magyar Tudományos Művek Tára oldalán: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10067284>

előadást. Kiemelte, hogy a vajdasági magyarság a két világháború közötti kényszerközösségből a titoizmus korszakában vált valódi közösséggé. Ebben nagy szerepe volt a Sztálin-Tito összeütközésnek is, mivel ennek következtében Titonak szüksége volt egy lojális kisebbségre a határ mentén, ezért a magyarság bizonyos kulturális jogokat is élvezhetett. Ugyanakkor fokozatosan távolodott a belgrádi központtól és Újvidék felé közeledett, amely döntően a tartomány jogköreit bővítő alkotmánymódosításoknak volt köszönhető. Az 1980-as évekre a jugoszlávság egyre inkább a vajdasági magyarság identitásának részévé vált, melynek hatására fokozatosan távolodott a közösség az anyaországtól. Ezt a helyzetet szüntette meg Slobodan Milošević hatalomra jutása, illetve a délszláv háború: Magyarország ismét lényeges tényező lett a vajdasági magyarság identitásának az alakításában.

Dr. Tóth Norbert nemzetközi jogász *A trianoni szerződés száz év elteltével. Mi az ami hatályos és mi az, ami nem?* címmel tartott előadásában rámutatott arra, hogy míg a két világháború között a magyar szakirodalom kiemelten foglalkozott a szerződéssel, addig az a II. világháborút követően háttérbe szorult, lényegében véve csak a történészek foglalkoztak vele. Ennek következtében viszont napjainkra számos tévhit jelent meg, mint például az, hogy a trianoni szerződés már nincs is hatályban. Előadásában többek között ezen tévhitek eloszlatására törekedett.

Szintén az első napon tartott előadást **dr. Wágner Tamás Zoltán** *Vajdaság Autonóm Tartomány pénzügyi autonómiája uniós kitekintéssel* címmel, aki a Kisebbségi Jogvédő Intézet jogásza és a Külügyi Műhely c. folyóirat szerkesztője. Ennek keretében hangsúlyozta, hogy habár Magyarországon viszonylag kevesen foglalkoznak ezzel a kérdéssel, a megfelelő pénzügyi jogosítványok léte elengedhetetlen a sikeres területi autonómia működéséhez. E tekintetben rámutatott arra, hogy a Vajdaság Autonóm Tartomány olyan mintának tekinthető autonómiamodellekhez képest, mint Baszkföld vagy Katalónia, másfelől viszont lényegesen gyengébb jogosultságokkal rendelkezik pénzügyi téren, amely kiszolgáltatottá teszi a központi kormányzattal szemben. Ezen a helyzeten pedig sokat segítene, ha a tartomány – a fenti régiókhöz hasonlóan – legalább részleges adókivetési jogkört kapna. Ez utóbbi ráadásul – Szerbia majdani uniós csatlakozása fényében – azért is fontos lenne, mivel az adópolitika területén az Európai Bizottság az állami támogatások jogára támaszkodva a tagállami (és így az autonóm régiók) mozgásterének csökkentésére törekszik. A szubnacionális adókivetési jogkör hiányában pedig – különösen, ha az adott régió pénzügyi

háttere rendezetlen – előtérbe kerülhetnek a kormányzati szintű direkt támogatások vagy kedvezményes adókulcsok, amelyek viszont – a regionális szelektivitás megállapítása után – könnyen tiltott állami támogatáshoz vezethetnek. Mindezek fényében végezetül arra kereste a választ, hogy milyen esély van arra, hogy a Vajdaság Autonóm Tartományt adókievetési jogkörrel ruházzák fel. E tekintetben megállapította, hogy noha a politikai pártok inkább a status quo fenntartásában érdekeltek, a vajdasági lakosság körében lehetne támogatókat szerezni az ügynek, mivel továbbra is erős az autonómia iránti igény.

A második napon került sor **Dr. Ördögh Tibor** Balkán-szakértő előadására *A magyar kisebbség politikai képviselete Szerbiában 1990 és 2020 között* címmel. Ebben arra kereste a választ, hogy az elmúlt harminc év során a vajdasági magyarság milyen politikai pártokkal vett részt a köztársasági és a tartományi választásokon és azokat hányan támogattak, illetve milyen politikai súlyuk volt Szerbiában. Megjegyezte, hogy a vajdasági magyar pártrendszert az 1990-es évek közepe óta a töredezettség jellemzi. Előadása második felében elsősorban a köztársasági és tartományi választásokon kötött szövetségek és együttműködések kérdését vizsgálta, különös tekintettel azok társadalmi támogatottságára és a potenciális lehetőségekre. Végezetül a 2020-as választások kapcsán – melyet a VMSZ nagyarányú mandátumnövekedése jellemez – pedig a megszerzett szavazatokon túl, a kampány központi elemeit is elemezte.

Ladancsik Tibor, a Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola doktorandusza előadásában saját kutatását mutatta be, amelyben arra kereste a választ, hogy a magyar-szerb vegyesházasságok milyen hatást gyakorolnak az identitásra. Ennek kapcsán utalt az asszimilációs elméletre, amely szerint a vegyesházasságok a beolvadást segítik elő, valamint a társadalmi kohézió elméletére, amely a kisebbségek többségi társadalomba való beilleszkedését hangsúlyozza. Kutatása nyomán azt a következtetést vonta le, hogy a Vajdaságban a vegyesházasságok egyértelműen asszimilációt erősítik, ezért aggasztó, hogy napjainkban a magyar-szerb vegyesházasságok aránya meghaladja az 1/3-ot (a szórványban ez az érték akár 50% felett is lehet).

Dr. Gábrity Molnár Irén, az Újvidéki Egyetem Közgazdasági Karának professzora előadásában a vajdasági magyarságot szociológiai szempontból vizsgálta. Ennek során többek között kitért a demográfiai mutatókra, a migrációs folyamatok dimenzióira, az iskolázottságra, foglalkoztatottságra, az identitástudatra, valamint a közösség gazdasági

helyzetére. Ezzel kapcsolatban hangsúlyozta, hogy Vajdaságból évente 8 ezer magyar költözik el, melyet semmilyen gyermekszülési vagy más támogatással nem lehet pótolni, de javítani lehet a közösség szerveződésének minőségén. Szerinte a vajdasági magyarságnak ki kellene dolgoznia egy diaszpóra programot, hogy ne csak agyelszívás legyen, hanem az elvándoroltak – különösen a szakemberek – haza is térjenek a szülőföldjükre.

Természetesen a fentiekén túlmenően más témákban is tartottak előadásokat, amelyeket szintén komoly érdeklődés övezett. Nem véletlen, hogy az egyes szekciókat követően hosszas tudományos eszmecserekre került sor az előadók és a hallgatóság között.

Összességében véve kijelenthető, hogy – a koronavírus járvány okozta nehézségek ellenére – a szervezők jó hangulatú és hasznos kerekasztal-beszélgetést valósítottak meg az online térben. Az előadások anyagából tanulmánykötet fog készülni, amelynek várható megjelenése 2020 4. negyedév vagy 2021. 1. negyedév.